

UNES ALTRES INSTITUCIONS INTERNACIONALS PER A L'ALTRA ECONOMIA

FRANÇOIS HOUTART
Lovaina, Bèlgica - Quito, Equador

Una reflexió sobre noves institucions ha de recordar, primer, quines són les institucions existents i com obeeixen al fet que l'economia mundial no és espontània, sinó que respon a interessos molt precisos.

Les institucions financeres i econòmiques existents

Són de dues menes. Unes són les oficials, fruit de les decisions de Bretton Woods (EUA), on es van crear el 1945: el Banc Mundial (BM), el Fons Monetari Internacional (FMI), i el GATT (Acords sobre les Tarifes) que el 1995 es va transformar en l'OMC. El BM es va fundar per a la reconstrucció d'Europa i el desenvolupament dels països excolonitzats. En la mateixa línia apareixen els bancs regionals: Àfrica, Àsia, Amèrica Llatina. L'FMI havia de regular els fluxos financers internacionals i gestionar les crisis. Es pensava en l'Organització Internacional del Comerç (OIC) i el GATT només va funcionar durant 50 anys. L'OMC no forma part del "sistema" de l'ONU; és independent, administrada pels seus membres. L'òrgan de coordinació econòmica de l'ONU és l'ECOSOC (Consell Econòmic i Social).

L'economista anglès John Maynard Keynes va fer la proposta d'una moneda internacional de referència. Els EUA ho van rebutjar. Va proposar després una Unió Internacional d'Intercanvi, que no va pas tenir millor sort. Els EUA, els grans guanyadors de la Segona Guerra Mundial, volien aprofitar tot aquest avantatge. La seu de l'ONU es va establir a Nova York, i la de les organitzacions financeres mundials, a Washington. El dòlar, encara vinculat a l'or, era la moneda de referència. El president del BM havia de ser dels EUA, i es va concedir la presidència de l'FMI a un europeu. Amb el 17% del capital (i dels vots) un país tenia el dret de veto, només el cas dels EUA. Els països del sud han tingut una representació marginal.

Durant els 30 anys següents a la Segona Guerra Mundial no hi va haver crisis majors, gràcies a la relativa regulació del sistema. Els anys setanta va començar el *Consens de Washington*, és a dir la liberalització dels intercanvis, la desregulació de les

economies i les privatitzacions, amb el suport dels organismes financers establerts a Washington, per la Reserva Federal dels EUA (la *FED*) i les grans empreses transnacionals nord-americanes. Abans es va produir la desvinculació del dòlar respecte de l'or i la seva transformació en mercaderia. Les organitzacions financeres internacionals es van transformar en instruments d'aquesta política, imposant normes neoliberals, especialment als països del sud: els "programes d'ajustament estructural".

L'economia mundial va créixer de manera espectacular, però també la desigualtat i el balafament irracional de matèries primeres, en particular d'energia. Les crisis es van començar a multiplicar, fins a la de 2008-2009, la més gran des dels anys 1929-1930. Les organitzacions financeres, suposadament regulant l'economia mundial, van actuar segons la llei del mercat, accelerant el procés de crisi. Es va tractar de decisions procíclics, segons la Comissió de l'ONU sobre la crisi financera i monetària internacional (Comissió Stiglitz). Aquestes situacions van ser denunciades per molts moviments socials, ONGs, esglésies i altres instàncies.

Hi va haver també institucions privades i informals, que van ajudar el sistema a funcionar segons la lògica del mercat capitalista. Així, el *Comitè de Basilea*, que agrupa els grans bancs (fins i tot bancs centrals) per regular-se entre ells, i les *Agències de Qualificació*, que juguen un paper essencial en l'avaluació dels riscos dels capitals financers. En ser finançades pels mateixos bancs i organismes financers, no poden evitar els conflictes d'interès.

També hi ha un gran nombre de *think thanks* i grups de trobada. El *Fòrum Econòmic Mundial* de Davos agrupa cada any els més rics del món, amb representants del BM, FMI, OMC i alts líders polítics, per discutir l'orientació de l'economia. La *Comissió Trilateral* ha tingut també influència, amb representants d'empreses, governs i sindicats. El *Grup de Bildenberg* es reuneix cada any; agrupa grans capitalistes, homes polítics neoliberals i famílies reials europees, per elaborar propostes de política

internacional. Les principals organitzacions informals, d'estats tanmateix, són els G7 (+1), els països més rics del món, més Rússia i darrerament el G20, que inclou països "emergents".

Per unes noves institucions internacionals

La majoria de les propostes existents, tret d'alguns canvis cosmètics proposats per les institucions existents o els estats potents, són de caire reformista. Poden ser força radicals, com les de la *Comissió Stiglitz*, però cap d'elles va més enllà d'un neokeynesianisme a escala mundial. Poden ser útils en un procés de transició, però no qüestionen pas la lògica del sistema capitalista.

Una primera proposta és la reforma de les organitzacions existents, el BM i l'FMI. La *Comissió Stiglitz* presentava aquesta exigència com a urgent per afrontar la crisi. Segons ella, el BM ha de redefinir els seus objectius en funció del creixement, de l'estabilitat i de la reducció de la pobresa. L'FMI, per contribuir a l'estabilitat financera global, hauria d'administrar un nou sistema de reserves mundials, sobre la base de totes les monedes del món. L'instrument dels "drets d'emissió especial", ja existent, s'hauria d'amplificar. És una manera de crear una moneda internacional que no sigui el dòlar, la qual podria ser regionalitzada, en el si d'institucions pròpies, com el Mercosur (els països del sud de les Amèriques) o l'ASEAN (Associació dels Països de l'Àsia del Sud-Est) i amb la creació de monedes regionals, com el "sucre" a Amèrica del Sud o la que es va proposar a la *Iniciativa de Chien Mai* (Tailàndia) per a la zona de l'ASEAN o també en el *Grup de Xangai*, que inclou Xina i Rússia. La *Comissió Stiglitz* proposa també posar fi a la dominació dels EUA i d'Europa sobre la presidència d'aquests organismes, i assegurar una representació més internacional i democràtica.

Segons la *Comissió Stiglitz*, s'han de crear a més, noves institucions. La primera és una *Mesa Internacional d'Experts* permanent, capaç d'alertar a temps sobre els perills de crisi. Va ser l'única proposta acceptada per l'ONU. Però també es tracta de crear un organisme amb capacitat d'actuar sobre els mecanismes de l'economia mundial: un *Consell Mundial de Coordinació Econòmica* (GCCE, les seves sigles en anglès) al nivell del *Consell de Seguretat*. Aquest organisme podria coordinar tots els organismes de l'ONU en el camp econòmic i imposar mesures

contracíclics en cas de crisi. Una *Cort Internacional de Reestructuració del Deute dels Estats* i un *Sistema de Fiscalització Mundial per a Objectius Mundials* (clima, etc.) complementarien aquest panorama. Fins aquí les recomanacions de la Comissió.

Hi hem d'afegir, des de la societat civil de baix, en els camps social i polític, la importància del *Fòrum Social Mundial* per ampliar una consciència social mundial i crear xarxes, i de la coordinació mundial d'organitzacions polítiques d'esquerra (com a A.L. el *Fòrum de São Paulo*). Alguns el consideren una *Cinquena Internacional* sobre una base democràtica.

Unes altres institucions per a un món postcapitalista

No obstant això, la múltiple crisi (financera, alimentària, energètica, climàtica) relacionada amb la lògica del capitalisme, exigeix més que institucions de regulació: demana un canvi de les orientacions fonamentals (el paradigma) del desenvolupament humà. Això significa una redifinició del *Bé Comú de la Humanitat*, sobre la base dels quatre eixos de la vida col·lectiva en el planeta: 1) una relació de respecte envers la Natura com a font de la vida (la *Mare Terra*), 2) la producció de la base de la vida (economia) en funció del valor de canvi (com en el capitalisme), 3) la generalització de la democràcia a totes les institucions i en totes les relacions socials (també entre homes i dones), i 4) la interculturalitat.

Noves institucions corresponents a aquests quatre eixos s'haurien de crear en el si de l'ONU, amb poder d'actuació, funcionament democràtic i participació des de sota. A cada camp s'hi crearia un òrgan de coordinació de totes les iniciatives, antigues renovades i noves. (1) La relació amb la natura, incloent el clima, la biodiversitat, els oceans, els drets de la natura i dels animals, etc.; l'agricultura (FAO) i l'extracció minera. (2) L'economia mundial (Banc Internacional, Fons de Regulació Financera, Òrgan de Regulació del Comerç, Organització Internacional del Treball, etc.). (3) L'organització col·lectiva, amb els Drets Humans, les Corts Internacionals, la solució de conflictes, la igualtat de gènere... i (4) la cultura, amb la UNESCO i les seves diverses funcions, les cultures originàries, etc.

Es tracta d'una refundació de l'ONU, en l'esperit de la que va proposar el Pare Miguel D'Escoto, que fou president de l'Assemblea General.